

FÉL ÉVSZÁZADNYI MOFETTÁZÁS

– Incze Réka beszélgetése Portik Lászlóval –

Kovásznai nyárutó, amolyan szelíd melegű, esőfelhős, városnapozós. A nyüzsgő és zsbongó vásár szomszédságában a Bardocz mofetta csendje mint valami oázis várja és fogadja a pihenni, üdülni, gyógyulni vágyókat. Portik László neve, arca, vendégszeretete és szaktudása már-már összeforrt az elmúlt években ezzel a gözlővel.

Amikor megérkezünk, akkor is éppen a gyógygáزرól magyaráz türelmesen egy idősebb vendégnek. Az íróasztalon nyitott könyv hever: *Gazda József Miért is éltem?* című kötete. *Hazigazdánk – 80. születésnapjához közeledve – talán magának is feltehetné ezt a kérdést, de inkább én kérdezek, ő pedig készségesen válaszol.*

– *A Bardocz-mofetta mint magánmofetta már önmagában is kuriózum. Mi vezetett el ahhoz, hogy kibérelte ezt a gyógyhelyet?*

– A mofettát magát Bardocz Áron, egykori csendőrkapitány alapította az 1880-as években. Akkoriban tepsikbe, tálcákra paraszat tettek, s így dolgoztak a mofetta kiásásán, kialakításán. Miután elkészült, több mint 120 éven keresztül a Bardocz-leszármazottak működtették, aztán tőlük – a Beke családtól – a Varga család vásárolta meg 2008-ban. Az volt a céljuk, hogy modernizálják, fejlesszék a gözlőt, de ez a bővítés objektív okokból elmaradt. Én közvetlenül azelőtt, 2007-ben jöttem nyugdíjba a kovásznai szívkorházról; éltem hát a kínálkozó lehetőséggel, kibéreltem a mofettát, és immáron 15 éve működtetem. Évente több ezren fordulnak meg itt: rengeteg érdekes embert, élettörténetet ismertem meg. Emlékszem, önnel is itt találkoztunk először: Gyula Sándorral együtt jöttek a radonmérés kapcsán, 2012-ben, télidőben. Idén viszont szeretnék visszavonulni: épp ideje, 80 évet töltök szeptember 27-én.

– *Isten éltesse! Tehát 1943-ban, a II. világháború idején született, ha jól tudom, Kászonban. Hogyan teltek a gyermekévei?*

– Igen, Kászonjakabfalván születtem. Édesanyámat Ambrus Klárának hívták, anyai ágon kászoniak vagyunk. Anyai nagyapám bíró volt; a meglehetősen tehetősnak számító család szép, nagy, rendezett portán

élt, tekepályát is működtettek. Ma is szívesen idézem fel a kászoni vakációkat. A Szőke család – édesanyám nővééréék – Altízen laktak, és velünk együtt rendszerint egy egész sereg gyermek nyaralt náluk. Józsi bácsi olykor elvitt minket magával a feltízi deszkagyárhoz vagy Impérre a malomhoz – ezek különleges napok voltak. Ma is őrzöm a felejthetetlenül finom falatok, a szénaitlatú tágas udvar, a vidáman zsbongó játékok emlékét.

Édesapám, Portik Bálint Gyergyóremetéről származott. Néhány évet Zsögödben lakott a családuknak, ott is kezdtem el az iskolát, második osztálytól azonban már Sepsiszentgyörgyön tanultam. Akkoriban, a háború után nagyon felhígult a pénz. A szüleimnek sikerült egy ingatlanba befektetni: a Czíko családtól megvásároltak egy takaros házat Háromszéken. Hetedik osztályig a Kossuth Lajos Iskolába jártam (a mostani Kónya Ádám Művelődési Ház helyén), utána mikós diák lettem, és ott is érettségiztem 1961-ben, a Székely Mikó Kollégiumban. Akkoriban ez volt az 1. számú líceum, de Fiúiskolának is hívtuk (noha ekkor már vegyes, azaz koedukált volt). Szívesen emlékszem vissza a mikós évekre: matematikából maradandó alapokat kaptam Antal tanár úrtól, magát a tanintézményt pedig Nemes és Albert igazgató urak vezették. Néhány évig nevelőként is dolgoztam ott, közben francia nyelvet is tanítottam. Akkoriban más volt az iskola, mint most: jóval nagyobb volt a fegyelem, a rend, és a tisztelet is. Fiatalon jól megtanultam románul is – a Bukarestben és Fetești-en letöltött katonai szolgálat igencsak intenzív tanfolyamnak bizonyult. Ennek a tudásnak különben később nagy hasznát vettem.

– Mint említette, eleinte iskolai nevelőként, oktatóként dolgozott. Hogyan került mégis egészségügyi pályára?

– Mindig is vonzódtam a természettudományokhoz; különösen a biológia érdekelt, azon belül pedig az anatómia és a bonctan. Pályaválasztásom szempontjából meghatározóak voltak a diákkori kirándulások, szabadtéri szakmai gyakorlatok is. Néhány évvel az érettségi után, 1965-ben úgy döntöttem, hogy beiratkozom Brassóban az egészségügyi posztliceumba. Jól ment a tanulás, évfolyamfelelősnek is megválasztottak. Két év alatt sikeresen elvégeztem a képzést, és így okleveles asszisztens lettem. Évfolyamelsőként végeztem, de a rendelkezésre álló munkahelyek közül csak harmadikként választhattam: a gyerekes kol-

légák előnyt élveztek a média-alapú (a tanulmányi átlag alapján felállított) rangsorban. A kovásznai szívkorházat választottam. Akkoriban – ez 1967-ben volt – dr. Benedek Géza volt az igazgatója, és remekül kommunikáltunk, dolgoztunk együtt. Hosszas mérlegelés után elvállaltam a KISZ-titkárságot is. Ebben a minőségemben számos kulturális eseményt támogattam, szerveztem. Például a kovásznai Gazda családdal voltak közös eseményeink: diavetítéseket rendeztünk, még külföldi meghívottjaink is voltak.

– *A hetvenes-nyolcvanas években néhány évre eltávolodott az egészségügytől.*

– Így van. 1972-ben megszületett a fiam, ifj. Portik László; ő később közgazdaságtant végzett, jelenleg Borszéken él a családjával, és egy élelmiszeripari cég területi igazgatójaként dolgozik. De visszakanyarodva az említett időszakhoz: az akkori korszellemhez igazodva elvégeztem a Ștefan Gheorghiu Akadémiát Bukarestben (1974–1978), ahol a politikai tárgyakon túl értékes dolgokat is tanultunk, kiváló oktatóktól. Engem akkoriban főként a Kovászna megyei egészségügy szociális és gazdasági vetületei foglalkoztattak, ezeket elemeztem, tanulmányoztam, és ebből a témából írtam a diplomamunkámat is. Ezt követően először Zágónban, majd Kézdivásárhelyen dolgoztam a helyi néptanács keretében. Zágónban még néptanácselnök is voltam néhány évig. A mindennapi rutinon túl, a rendszer szűkös keretei között igyekeztem úgy betölteni ezt a pozíciót, hogy munkám a közösség javára váljon. Például az utóbbi településen sikerült elintéznünk Kozma úrral, az akkori helyi református lelkésszel a temetőterület visszaszolgáltatását, és ugyancsak ebben az időszakban szerveztük meg a 100 éves kórustalálkozót is. A utóbbi meglehetősen nagyszabású rendezvény volt; még most is hihetetlennek tűnik, hogy sikerült becsempészni a magyarországi résztvevőket, vagy hogy mindenkinek valódi kávé tudtunk felszolgálni. Tudom, hogy ezek ma apróságnak tűnnek, de akkoriban szinte elérhetetlen dolgok voltak.

Érdekességként még megemlíteném a zágoni időszak kapcsán, hogy kosztosként Eta mamához, a híres tornász Szabó Kati édesanyjához jártunk ebédelni, a helyi katolikus pappal együtt. Már akkoriban is előfodult, hogy a helybéliek – többnyire érszűkülettel vagy ízületi

bántalmakkal küszködő atyafiak – tőlem kértek tanácsot a mofettás kezeléseik kapcsán.

Aztán 1986-tól kineveztek a Bradul Hotel igazgatójának. Ekkoriban tett látogatást Kovásznán Ceaușescu, és a mi szállodánk is ekkor kapott fűrásból származó gyógygázt – tehát ebben a beosztásomban sem szakadtam el teljesen a mofettáktól. Tegyük hozzá, ez Háromszéken, de főként Kovásznán nem is nagyon lenne elképzelhető, hiszen turisztikai, gyógyturisztikai szempontból meghatározó erőforrásaink a borvizek és a mofetták. A nyolcvanas években egy bizonyos Winkler nevű orvos kezelte a Bradul pácienseit; számos szakmai jellegű beszélgetést folytattam vele a szív- és érrendszeri problémákról, különösen ezek mofettázással való kezeléséről. Nem győztem hangsúlyozni, ilyen esetknél mennyire fontos, hogy a beteg kezdetben csak 5-10 percet töltsön a gyógygázban, és csak fokozatosan, az időtartamot naponta növelve jusson el a 20-30 perces kezelésig.

De visszakanyarodva a tanulmányaimhoz: a rendszerváltás után Bukarestben, a Gazdasági Akadémián a szociológia szakot is elvégeztem. Talán ennek is köszönhető, hogy egyfajta holisztikus megközelítésben látom, értelmezem a világot, hiszen ugyanúgy figyelek a bennünket körülvevő jelenségek természettudományos aspektusaira, mint ezek társadalomtudományi vetületeire. Természetesen az a 80 évnyi életiskola, amit magaménak mondhatok, szintén nem hagyható figyelmen kívül.

– *Aztán e színes, változatos kitérő után ismét „visszatalált” a szív-kórházhoz.*

– Igen, hívtak, és én szívesen mentem. 1997-től kerültem vissza, és mintegy 20 évnyi szolgálat után aztán innen is jöttem nyugdíjba. Szerettem, és most is szeretem ezt a helyet. Az évek során voltam itt orvosi asszisztens, raktáros és gazdasági igazgató is. Mindegyik helyzetben sokat tanultam, fejlődtem, és igyekeztem a legjobb tudásom szerint elvégezni a munkámat. Régen más volt ott a hangulat, illetve a tevékenégi körök is különböztek azoktól, amelyeket manapság megtalálunk a Dr. Benedek Géza Szív és Érrendszeri Rehabilitációs Kórháznál. Képzelve csak el, mi az egészségügyi munkánkon túl olykor még az építkezési munkálatokban is segítettünk, de a parkot is az alkalmazot-

tak gondozták, emellett pedig állatokat tartottunk, haszonnövényeket termesztettünk.

- *Fél évszázadnyi tapasztalattal a tarsolyában mit húzna alá, emelne ki a mofettázás kapcsán?*

- Nagyon fontos a biztonság. Minden páciens vagy csoport előtt nyílt lánggal lemérem a gáz szintjét, amiről a helyiek és a visszajáró turisták pontosan tudják, mit jelent. Az újaknak elmagyarázom, hogy semmiképp se hajoljanak a gázsztint alá, sőt a kezelés során a szívük is maradjon az említett szint fölött. Tájékoztatom őket arról is, hogy ne nagyon mozogjanak – vagy ha mégis megteszik, lassan tegyék. Ez azért fontos, hogy ne keverjék fel a gázt. Végül mindenkit megkérek, hogy lehetőleg maradjanak csendben vagy beszéljenek minél kevesebbet a kezelés alatt.

A Bardocz-mofetta belülről

A mofetták használatakor nagyon fontosak a technikai, infrastrukturális körülmények, valamint a személyzet megfelelő szaktudása (ahol van felügyelet). Hiába adott a gyógygáz, ha nincs megfelelő „medence” a szárazfürdőhöz. A Bardocz-mofetta – amint látják – ilyen szempontból ideális, hiszen lépcsős elrendezésű, akárcsak sok más népszerű kezelőpont, pl. a szívkörház mofettája, vagy a zsögödi, a tusnádfürdői, sugásfürdői mofetták. Mindazoknak, akik egészségi állapota ezt lehetővé teszi, azt javasolom, hogy maradjon állva a mofettában. Azt, hogy egy-egy személy pontosan hova álljon, a gázszint és a kezelni kívánt probléma szerint választjuk ki. Ugyan bizonyos helyeken – például Mátraderecsken – elterjedt az ülő helyzetben történő mofettázás, én mégis az álló pozíciót javasolom. Így a szájúreg és az orrüreg távolabb van a mofettagáztól, és ennek köszönhetően a kezelés is egészségesebb, biztonságosabb. Amputált végtag vagy súlyos mozgásszervi panaszok esetén erre természetesen nincs lehetőség: ilyen esetekben a páciens itt is ülő helyzetben vesz részt a kezelésen.

Végezetül azt is meg kell említenem, hogy a mofettákban messzemenően több gyógyturisztikai potenciál van, mint amennyit ez a térség jelenleg kihasznál. Ennek kapcsán rövid távon nagyon fontosnak tartom a korszerű népszerűsítést belföldön és külföldön egyaránt, hogy legalább a meglévő helyek kihasználtsága növekedjen. Ugyanakkor hosszútávon fontos annak a tudatosítása is, hogy ez a természeti kincs csak széles körű összefogással hasznosítható, erre pedig azért van szükség, hogy ez a napjainkban méltánytalanul mellőzött, elhanyagolt természeti erőforrás a jövőben a vidékfejlesztési és gyógyturisztikai törekvések értékes tartóoszlopává váljon.